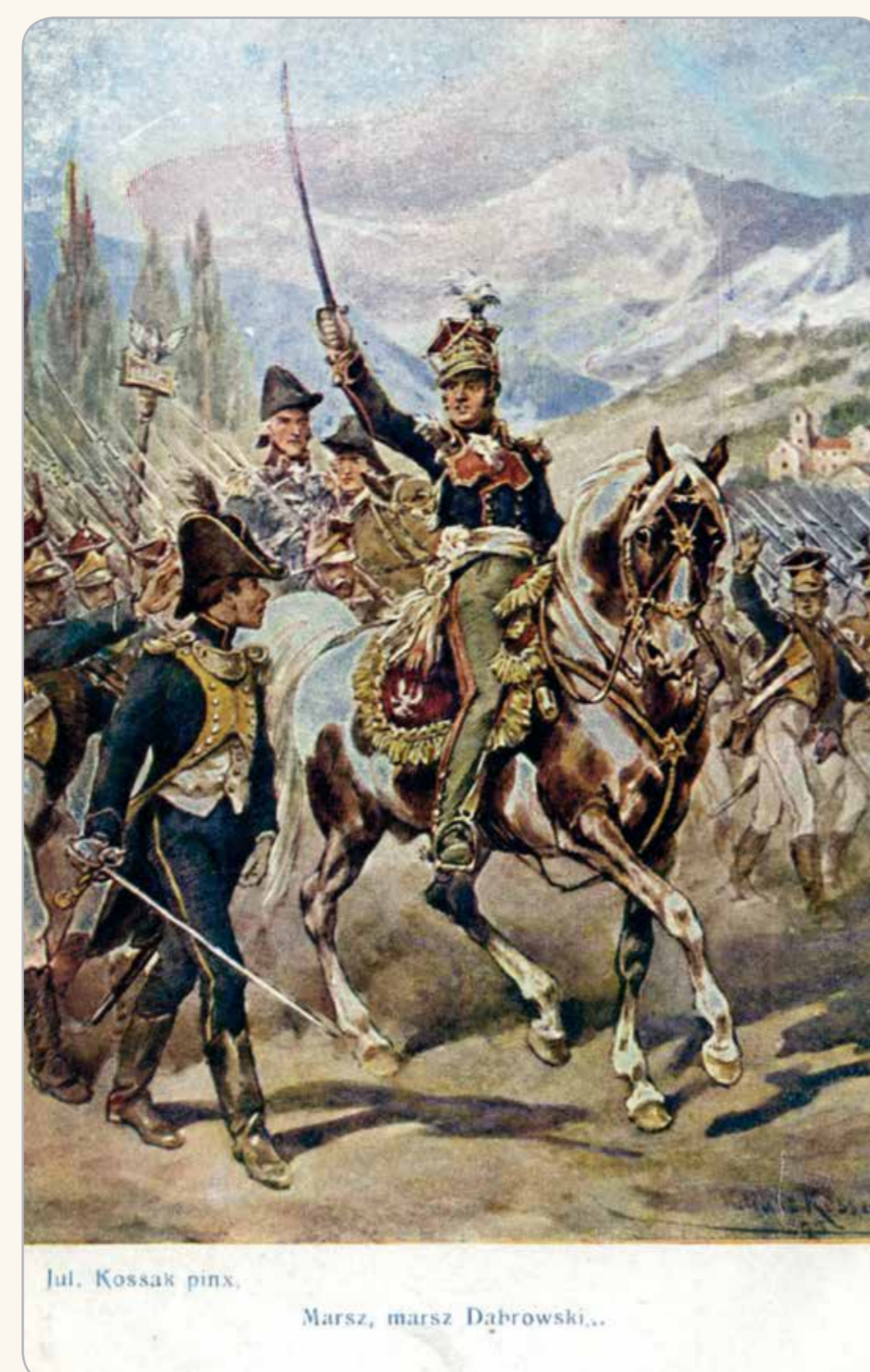

J. Kossak pisał: Jeszcze Polska nie zginęła, kiedy my żyjemy. Co nam obca przemoc wzięła, szabłą odbierzemy...

J. Kossak pisał: Marsz, marsz Dąbrowski...

Kossak pisał: Przejdźcie Wiedeń, przejdźcie Warte, bądźcie Polakami! Daj nam przykład Bonaparte, jak zwyciężać mamy.

J. Kossak pisał: Jak Czarniecki do Poznania Po szwedzkim zaborze Dla Ojczyzny ratowania Przejdźmy przez morze.

Kossak pisał: Mówi ojciec do swej Basii Cały zapłakany: Szlachetny, ponoć nasz Wuj w tarabany.

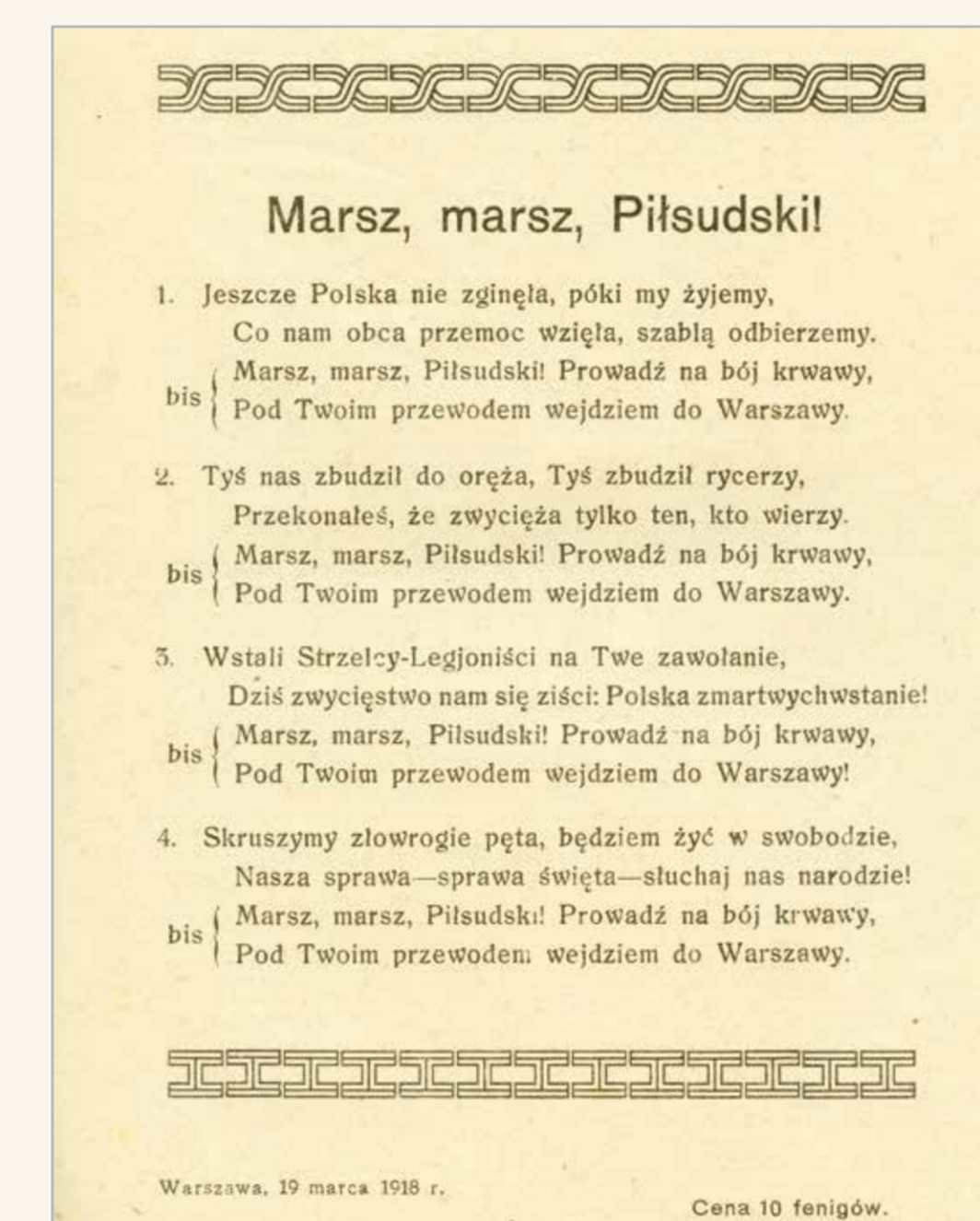
Kossak pisał: Niemiec, Moskale, nie ościeżcie Ojczyznę polską. Hablem wzywaćich Wolność będrze I Ojczyzna nasza.

Kartki z reprodukcjami obrazów Juliusza Kossaka i słowami *Mazurek Dąbrowskiego*, 1920, KPP, ZJA

Drogi do niepodległości w zasobie PAN Archiwum w Warszawie

Nalepka sprzedawana na cele dobroczynne, 1916, Materiały Józefa Helczyńskiego, APAN, 25, j. 31

Pieśń legionistów polskich (słowa Bolesław Pochmarski, muzyka *Mazurek Dąbrowskiego*), napisana w Sławkowie w 1915 roku, 1918, Materiały Józefa Helczyńskiego, APAN, 25, j. 25
19 marca 1918 roku — w imieniu Józefa Piłsudskiego — pieśń ta ukazała się w Warszawie w postaci ulotki i sprzedawana była po 10 fenigów.

LEGIONY POLSKIE WE WŁOSZACH to polskie formacje wojskowe, utworzone przez Francuzów na terenie północnych Włoch z inicjatywy Jana Henryka Dąbrowskiego. Współtwórcami Legionów byli Karol Kniaziewicz, Józef Wybicki i Antoni Amilkar Kosiński. Ich celem była walka o niepodległość. Walczyły u boku wojsk francuskich i włoskich w latach 1797–1807. Mundury i sztandary były zbliżone do polskich, język komend i stopnie wojskowe również były polskie. Na szliffach widniał włoski napis „Ludzie wolni są braćmi”. Kokardy przypięte do mundurów były trójkolorowe w nawiązaniu do rewolucji francuskiej. W maju 1797 roku w szeregach Legionów stanęło około 7000 żołnierzy, głównie Polaków przebywających na emigracji oraz polskich jeńców i dezertersów z armii austriackiej. Utworzone zostały dwie legie po 3 bataliony każda. Jan Henryk Dąbrowski wprowadził nowoczesny system dowodzenia na wzór francuski, zniósł kary cielesne, dał możliwość awansu żołnierzom niemającym pochodzenia szlacheckiego, nakazał naukę czytania i pisania oraz pogłębianie wiedzy z historii Polski. W Legionach Polskich walczyło w sumie około 35000 ludzi, zginęło około 20000. Wykształciły one znakomitą kadrę przyszłych oficerów, były szkołą patriotyzmu i demokracji.

PIEŚŃ LEGIONÓW, zwana **MAZURKIEM DĄBROWSKIEGO**, (słowa Józef Wybicki, muzyka oparta na motywach ludowego mazurka) to pieśń patriotyczna powstała w lipcu 1797 roku w miejscowości Reggio we Włoszech dla uświetnienia uroczystości pożegnania odchodzących do Bolonii legionistów. 20 lipca pieśń została tu po raz pierwszy publicznie odśpiewana. Już kilka tygodni później, kiedy Józef Wybicki przebywał w Mediolanie, a Henryk Dąbrowski z legionistami w Bolonii, generał napisał do przyjaciela: „Żołnierze do Twojej pieśni nabierają coraz więcej gustu i my ją sobie często nuciemy z winnym szacunkiem dla autora”. Tego samego roku rozrzucone po całych północnych Włoszech oddziały polskie znały *Pieśń Legionów*, która nie tylko zyskiwała sobie coraz większą popularność, ale stawała się nową, mobilizującą siłą nie tylko dla wojska. Za pośrednictwem emisariuszy przedostających się przez granice kordonów zaborców pieśń trafiła do Warszawy, Krakowa, Poznania i innych miast, by już w kilka miesięcy od chwili swoich narodzin stać nową wiarę w wolność. Tekst ogłoszono po raz pierwszy w Mantui w lutym 1799 roku w gazetce „Dekada Legionowa”. Od 26 lutego 1927 roku *Mazurek Dąbrowskiego* jest oficjalnym hymnem państwowym Rzeczypospolitej Polskiej.

LEGIONY POLSKIE to polska formacja wojskowa, powołana 16 sierpnia 1914 roku przez Naczelny Komitet Narodowy, utworzona 27 sierpnia 1914 roku, której początek dała Pierwsza Kompania Kadrowa, sformowana 3 sierpnia 1914 roku w Krakowie z inicjatywy Józefa Piłsudskiego. Legiony stanowiły oddzielną formację Armii Austro-Węgierskiej. Skupiły polskie organizacje paramilitarne, m.in. oddziały Związku Strzeleckiego „Strzelec” i Polskie Drużyny Strzeleckie. Utworzono Legion Wschodni we Lwowie i Legion Zachodni w Krakowie, przemianowane później w trzy brygady. W październiku 1915 roku brygady (I Brygada około 5500, II Brygada około 5000, III Brygada około 6000) rzucono na front na Wołyniu. W okresie od 20 września 1916 do 19 lutego 1918 roku Legiony Polskie nosiły oficjalną nazwę Polski Korpus Posiłkowy. Oficerowie i żołnierze pozostali po rozbitiu Legionów w szeregach Polskiej Siły Zbrojnej dotrwali do listopada 1918 roku, dając początek Wojsku Polskiemu.

Przeгляд Batalionu Uzupelniającego, który przybył z Częstochowy do wsi Klucze 8 listopada 1914 roku w sile 500 ludzi pod dowództwem komendanta zagłębiowskich „Strzelców” Mieczysława Rysia-Trojanowskiego, przed kierownictwem Departamentu Wojskowego w Sławkowie, z podpułkownikiem Władysławem Sikorskim na czele, 1914, Materiały Władysława Leopolda Jaworskiego, APAN, III-84, j. 28

Batalion Uzupelniający kapitana Andrzeja Galicy w Bystrzycy Kłodzkiej; wiosną 1915 roku BU został przekształcony w I. Batalion 4. Pułku Piechoty Legionów Polskich (III Brygada); za walki stoczone na Lubelszczyźnie w 1915 roku kapitan Andrzej Galica awansował do stopnia majora, a za walki na froncie podolskim i wołyńskim, szczególnie w obronie Rudki Miryńskiej — do stopnia podpułkownika, 1914, Materiały Władysława Leopolda Jaworskiego, APAN, III-84, j. 28

Modlitwa legionistów, 1915, Materiały Władysława Leopolda Jaworskiego, APAN, III-84, j. 28

Przeгляд I Dywizji Artylerii Legionów Polskich, 1915, Materiały Władysława Leopolda Jaworskiego, APAN, III-84, j. 28

Artyleria I Brygady Legionów Polskich na Wołyniu, 1915, Materiały Władysława Leopolda Jaworskiego, APAN, III-84, j. 28